

PREVAJANJE POEZIJE SREČKA KOSOVELA V PORTUGALSKI JEZIK

MOJCA MEDVEDŠEK

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija
mojca.medvedsek@ff.uni-lj.si

Namen prispevka je predstaviti razmislek o okoliščinah izida in objavljenih prevodih poezije Srečka Kosovela v portugalski jezik. Prispevek zariše kratek pregled literarnega prevajanja iz portugalskega jezika in vanj, osvetli družbenozgodovinske okoliščine, ki so v določenih obdobjih prispevale k skromnejšemu zanimanju za prevajanje portugalskega jezika v Sloveniji na splošno, ter opredeli dinamiko prevajanja slovenskih literarnih del v portugalski jezik. V tem kontekstu prispevek predstavi okoliščine nastalih prevodov in objav Kosovelove poezije v portugalskem jeziku. Zadnji del prinaša analizo prevajalskih strategij na primeru prevoda Kosovelovega Konsa 5. Ta se opre na model skladenjske strategije po Chestermanu (1997). Gre za pesem, ki je v prevodu objavljena tako v antologiji (*Poetas eslovenos e portugueses do século XX*, 2012) kot v knjižni izdaji Kosovelove poezije (*Moja pesem je eksplozija*, 2024) ter omogoča vpogled v uporabljene prevajalske strategije kot tudi različne pristope prevajalcev.

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.3.2025.12](https://doi.org/10.18690/um.3.2025.12)

ISBN

978-961-299-058-9

Ključne besede:

Srečko Kosovel,
poezija,
portugalsčina,
prevodi,
slovenščina

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

1 Uvod

Srečko Kosovel (1904–1926), eden najbolj svojstvenih slovenskih književnikov 20. stoletja, je slovenskemu kulturnemu prostoru zapustil izjemno literarno dediščino, ki ne glede na stoletno časovno oddaljenost pri bralcih, raziskovalcih in prevajalcih vedno znova vzbuja zanimanje, o čemer pričajo tudi številni knjižni prevodi njegove poezije. Pesnik Krasa, impresionizma, pa tudi globoko eksistencialnih, družbenih in socialnih vprašanj je po srečanju s futurizmom in konstruktivizmom začel eksperimentirati s pesniškimi formami, imenoval jih je inegrali ali konstrukcije, kratko konsi. Njegova konstruktivistična pesniška govorica se z ironijo in skepsa odziva na svetovni kaos, v konse vpisuje osebno etično držo pesnika in revolucionarni scenarij za rušenje starega (kapitalističnega) sveta. Pesniška vizija sveta ga povzdiguje nad slovensko miselnost duha, v katerem je ustvarjal, in ga postavlja ob bok sočasnim avantgardam in naprednim evropskim mislecem.

2 Kratek zgodovinsko-družbeni oris prevodnih poti portugalskega jezika v Sloveniji

Slovensko ozemlje je zaradi svoje geografske lege od nekdaj neposredno komuniciralo z različnimi jezikovnimi in kulturnimi okolji, zlasti z jeziki sosednjih ozemelj, prek literarnih prevodov v slovenski jezik in iz njega pa tudi z drugimi kulturami in svetom. Luzofoni svet¹ že zaradi svoje geografske oddaljenosti ni mogel neposredno vzpostaviti literarnih stikov s Slovenijo, kar deloma pojasnjuje precej zapoznel vstop luzofone literarne dediščine v naš kulturni prostor in tudi obratno – slovenske literarne dediščine na ozemlja portugalsko govorečih dežel. Nedvomno so bili zaradi različnih okoliščin, tako političnih kot drugih², do leta 1991 gospodarski, politični in kulturni stiki med Slovenijo in Portugalsko redki, enako velja tudi za stike s preostalim delom portugalsko govorečega sveta. Kulturno razdaljo je povečevalo nepoznavanje portugalskega jezika, pa tudi pomanjkanje ustrezno izobraženih prevajalcev in specifična založniška politika³.

¹ Termin luzofonija označuje množico govorcev portugalskega jezika na Portugalskem in izven meja te države. Gre za govorce v državah ali na območjih, v katerih je portugalsčina uradni, administrativni, kulturni ali drugi materni jezik.

² Na eni strani politični režimi tako v bivši Jugoslaviji kot v večini iberskih in ameriških držav pred letom 1991 niso bili naklonjeni medsebojnim kulturnim izmenjavam, po drugi strani pa je bila Slovenija kot ena izmed republik nekdanje skupne države vpeta v jugoslovanski kulturni kontekst in njena prisotnost mnogokrat ni bila prepoznana kot samostojna oziroma drugačna od kultur drugih jugoslovanskih republik (Jasenovec, 2011, str. 14).

³ Pablo Juan Fajdiga (1995, str. 95), eden od pomembnih medkulturnih posrednikov slovenske literature v španščino, med razlogi za majhno ali nično zanimanje za slovensko književnost na Iberskem polotoku navaja dejstvo, da je bil založniški trg nasičen z literaturo, ki je nastajala v mednarodno pomembnejših državah, kot je Slovenija.

Najbolj emblematičen avtor portugalske književnosti, Camões, ki je bil tudi prvi prevedeni portugalski avtor v slovenski jezik, je tako v slovenski kulturni prostor vstopil najprej prek prevodov iz drugih jezikov. Tudi prevodi drugih portugalskih in brazilskih avtorjev, ki so se pojavili v začetku in v drugi polovici 20. stoletja, so pogosto nastali iz drugih jezikov, iz francoščine, italijanščine, celo ruščine, kar je v posameznih knjižnih izdajah označeno – ali pa tudi ne (Medvedšek in Müller, 2018, str. 56). Zanimanje za portugalski jezik v bivši Jugoslaviji (1945–1991) se je na akademski ravni začelo relativno pozno; prva možnost za študij portugalskega jezika in književnosti se je pojavila v Zagrebu leta 1985 – to je bila edina prestolnica bivših jugoslovanskih republik z univerzitetnim programom študija portugalskega jezika, književnosti in kulture (Medvedšek in Müller, 2019, str. 211).

Analiza relevantnih zgodnejših virov⁴ kaže, da je bila do 90. let 20. stoletja oziroma do osamosvojitve Slovenije portugalska književnost v Sloveniji slabo poznana in da je bilo dotlej objavljeno le skromno število literarnih del luzofonih avtorjev. Na šibko prisotnost in recepcijo portugalske književnosti kažejo tudi redke kritike in skoraj popolna odsotnost recenzij v strokovnih revijah ter redkost kakršnih koli univerzitetnih raziskav. Tako je iz dostopnih spletnih in kartičnih katalogov v Narodni in univerzitetni knjižnici⁵ mogoče izluščiti, da je bilo med letoma 1945 in 1991 objavljenih pet literarnih del portugalske književnosti, osem literarnih del brazilskih avtorjev in en roman, katerega avtor prihaja iz Zelenortske otokov (Medvedšek in Müller, 2018, str. 57).

Po osamosvojitvi Slovenije, od leta 1991 dalje, se je kulturna politika in finančna podpora dejavnosti literarnega prevajanja v Sloveniji spremenila. Analiza prevedenih del iz portugalskega jezika v letih 1991–2018 je pokazala znaten porast prevodov iz portugalskega v slovenski jezik (Medvedšek in Müller, 2018, str. 59). Eden od ključnih razlogov za povečano število prevodov – tako iz portugalskega jezika kot v portugalski jezik – so v obdobju po letu 1991 zagotovo novonastali programi nacionalne podpore, ki še dandanes pomagajo pri širjenju prevajalskega dela in izdajanja knjig, saj sofinancirajo prevajalce in založnike, ki objavljajo ali prevajajo dela slovenskih avtorjev v tujini (Trubarjev sklad, Center za slovensko književnost, Javna agencija za knjigo RS, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Društvo slovenskih

⁴ Kernc, 1925; Bulovec in Moder, 1960; Stanovnik, 2005; Grum, 2007.

⁵ Katalogi Narodne in univerzitetne knjižnice, Ljubljana: kartični katalog, razvrščen po avtorjih po abecednem redu za obdobje 1948–1965. Kartični stvarni katalog za obdobje do leta 1965.

pisateljev, Društvo slovenskih knjiženjih prevajalcev, mednarodni koprodukcijski festivali, idr.).

2.1 Družbenozgodovinski kontekst začetkov prevajanja v portugalski jezik

Če se opremo na doslej objavljene študije in prispevke (Jasenovec, 2011; Šabec, 2024), ki obravnavajo prevode slovenske literature v jezike Iberskega polotoka in v slovenski jezik, lahko izpostavimo skupno ugotovitev, da je število prevodov slovenske literature v jezike Iberskega polotoka, ki so bili izdani pred letom 1991, zanemarljivo, ne glede na to, ali gre za prevode v španski, galicijski, baskovski, katalonski ali portugalski jezik, ter da je bila večina prevodov narejena posredno⁶ ali pa v sodelovanju med slovenskim prevajalcem in rojenim govornikom ciljnega jezika, navadno partnerja v prevajalskem tandemu (Fajdiga, 1995, str. 59).

V devetdesetih letih in po letu 2000 pa je v Španiji in na Portugalskem ter v nekaterih državah Latinske Amerike opaziti znatno povečanje del slovenske književnosti v prevodih, tako v samostojnih knjižnih izdajah kot v sklopu antologij oziroma v časopisnem in revijalnem tisku (Šabec, 2024, str. 893). Kljub povečanemu številu izdaj prevodov slovenske literature v španski in portugalski jezik – če jih primerjamo s prevodi v druge jezike (npr. v nemščino, angleščino, italijanščino, francoščino ter v druge slovanske jezike) – število prevodov še vedno ostaja zelo nizko in je pomanjkljivo predstavljeno⁷.

2.1.2 Prevajanje poezije v portugalski jezik

Ena od pomembnih iniciativ, ki je nastala v želji po močnejši prisotnosti slovenske literature na tuje govorečih trgih, je pojav zbirke *Literae slovenicae*, ki jo je Društvo slovenskih pisateljev začelo izdajati leta 1993. V njenem katalogu je izšla tudi prva

⁶ Jasenovec (2011, str. 14) navaja, da so založniki romansko govorečih trgov založniške pravice v preteklosti običajno kupovali od založb z angleškega govornega področja, v primeru španščine naj bi bilo veliko slovanskih klasikov sprva prevedenih tudi iz francoščine, kar pomeni, da sta odločitve založnikov na Iberskem polotoku in v Latinski Ameriki do neke mere usmerjala angleško in francosko govoreči trg. Tudi Markič (2006, str. 125) v svoji študiji opozarja, da v prvi španski izdaji Bartolovega romana *Alamut* (založba Muchnik Editores, Barcelona, 1989) ni navedeno, iz katerega jezika je bil prevod narejen, medtem ko portugalska izdaja iz leta 2004 navaja, da gre za prevod iz francoščine.

⁷ JAK ima na svoji spletni strani sicer zavihek s podatki o prevodih v posamezne jezike, med njimi tudi za portugalski jezik, a je ob pregledu objavljenih naslovov moč sklepati, da vključujejo le projekte, ki so bili izvedeni s pomočjo JAK-ovega programa podpore tujim založnikom oziroma prevajalcem. Nobena publikacija s prevodi Kosovelove poezije v portugalski jezik, ki jih obravnava pričujoči prispevek, namreč ni navedena na dostopnem seznamu. Primerjaj: <https://www.jakrs.si/mednarodna-dejavnost/baza-prevodov>

zbirka slovenske poezije v portugalščini *Nove poetas eslovenos contemporâneos* (1999), ki je predstavila poezijo devetih slovenskih sodobnih avtorjev od Kajetana Koviča do Uroša Zupana. V samostojnih knjižnih izdajah sta izšli še dve antologiji slovenske poezije prvo, *Cinco autores*, je leta 1999 izdalo Društvo slovenskih pisateljev, drugo, *Quatro escritores eslovenos* (2000), pa Center za slovensko književnost, in sicer z namenom prodaje in predstavitev slovenskih avtorjev na bralni turneji po Braziliji in Portugalski, ki je potekala v organizaciji Centra za slovensko književnost v letih 1999 in 2000.

Kot navajajo sestavljalke bibliografije prevodov slovenske literature v iberske jezike (Jasenovec, 2011, str. 15), razen pravkar omenjenih pesniških antologij, ki so izšle na prelomu tisočletja, literature, prevedene v portugalščino, pred letom 2000 praktično nimamo⁸. Vse od leta 2007 beležimo porast števila gostovanj posameznih pesnikov na Portugalskem in v Braziliji, ob tem se povečuje tudi zanimanje za prevodne objave posameznih slovenskih avtorjev po objavah v priložnostnih publikacijah, ki spremljajo gostovanja ali v specializiranih medijih za literaturo (Jasenovec, 2011, str. 17).

3 Prevodi poezije Srečka Kosovela v portugalski jezik

3.1 Objave Kosovelove poezije v portugalskem jeziku: antologije in knjižne izdaje

Nadaljevanje prizadevanj antologije *Nove poetas eslovenos contemporâneos*, da bi predstavila slovenske pesnike v portugalskem jeziku, je objava pesniške prevodne zbirke *Treze poetas eslovenos* (2008), ki je izšla kot del diptiha slovenske antologijske zbirke z naslovom *Trinajst portugalskih glasov* (2009). Obe antologiji s pomenljivim podnaslovom *Nedokončana pesniška antologija*, dobita nadaljevanje v knjižnem projektu *Poetas eslovenos e portugueses do século XX* s podnaslovom *Continuação das duas antologias inacabadas*.⁹

---

⁸ Prvo in edino prevedeno literarno delo v portugalski jezik pred letom 2000 je Jurčičeva povest *Jurij Kozjak, slovenski janičar* (1961). Leta 2004 je izšel prevod povesti *Hlapec Jernej in njegova pravica* Ivana Cankarja, istega leta je bil izdan tudi Bartolov *Alamut*, ki je dve leti kasneje izšel v ponatisu. Prva samostojna pesniška zbirka, ki je bila objavljena na Portugalskem, je bila zbirka *Metulji (Borboletas)*, 2007) Braneta Mozetiča. Po bralni turneji na Portugalskem in v Braziliji so bili posamezni prevodi slovenske poezije objavljeni tudi v specializiranih literarnih revijah, tako na Portugalskem (Kovič, Mozetič) kot v Braziliji (Makarovič, Mozetič, Šalamun), ter v antologijah (Šalamun, Mozetič). Primerjaj tudi COBISS, spletni bibliografski sistem: <https://plus.cobiss.net>

⁹ Antologija je dvojezična in ima v slovenskem jeziku naslov *Slovenski in portugalski pesniki XX. stoletja (Nadaljevanje nedokončanih antologij)*.

Ta obsežna dvojezična antologija je na Portugalskem in v Sloveniji izšla leta 2012 v okviru kulturnih projektov, ki so povezali Maribor in Guimarães, takratni evropski prestolnici kulture, in združuje že omenjene izbore prevedenih portugalskih in slovenskih pesnikov, ki so jim uredniki dodali nov nabor avtorjev. Med petindvajsetimi dodanimi slovenskimi avtorji, ki se časovno razvrščajo od Dragotina Ketteja do Miklavža Komelja, je bil tudi Kosovel s petimi v portugalsščino prevedenimi pesmi: *Rime*, *O, saj ni smrti*, *Ekstaza smrti*, *Kons.5*, *Vas za bori*.¹⁰ Avtorjev prevodov, uvrščenih v to poglavje antologije, tako Kosovelovih pesmi kot vseh ostalih, je več. Mateja Rozman je pri prevajanju sodelovala s portugalskim pesnikom Casimirom de Britom in portugalskim naravnim govorcem Américom Meiro. Pesmi sta jezikovno pregledala Ana Carina Prokopyshyna in Tiago Patrício, med avtorji izbora pesmi pa sta poleg prevajalcev navedena tudi Mateja Peroša in Vojko Gorjanc. Tako slovenski kot portugalski del antologije ima ob koncu, poleg bibliografije, spremno besedo z naslovom *Poezija na Slovenskem*, katere avtor je Peter Kolšek, ki Kosovela uvršča med generacijo preloma (Kette, Murn, Župančič), pesnika pa oriše kot »nemirnega iščočega, avantgardnega evropskega duha, ki je iz ekspresionizma kmalu prešel v konstruktivizem in je daleč presegal splošno stanje duha na Slovenskem« (Kolšek, 2012, str. 370–171).

Za izpeljavo in koordinacijo tega obsežnega projekta je zaslužna predvsem prevajalka Mateja Rozman, lektorica za slovenski jezik na Univerzi v Lizboni. Po študiju španskega jezika s književnostjo in sociologije na Univerzi v Ljubljani je svoj študij nadaljevala na Portugalskem. V okviru lektorata za slovenski jezik je sodelovala pri različnih pedagoških in kulturnih projektih, ki povezujejo slovensko in portugalsko govorno okolje, je dejavna organizatorica ter promotorka slovenske literature na Portugalskem. Kot prevajalka ali urednica je sodelovala pri večini prevodov slovenskih pesniških antologij iz portugalskega ali v portugalski jezik. Casimiro de Brito (1938), portugalski pesnik¹¹, pisatelj, esejist in prevajalec, ki je sodeloval pri antologijskem prevodu Kosovela, je bil v Sloveniji večkrat gost različnih festivalov poezije in literarnih srečanj, kjer je sodeloval kot pesnik ali predsednik Portugalskega centra PEN. Slovenija je njegovo zanimanje vzbudila okoli leta 2000, ko je aktivno sodeloval kot soorganizator slovenske literarne turnee v Lizboni. Prevajanje poezije zahteva posebno občutljivost in občutek za

¹⁰ Prevedene pesmi so iz Kosovelove zbirke *Izbrane pesmi* (2003), izjema je pesem *Vas za bori*, ki je iz zbirke *Pesmi* (1927).

¹¹ V slovenski jezik imamo prevedeni dve njegovi pesniški zbirki: *Opus Affettuoso* (prevedla Mojca Medvedšek, 2002) in *Na mojstrovni poti: potovanje z Lao Zijem* (prevedla Mateja Rozman, 2013).

specifičnosti tega žanra, kar nedvomno pojasnjuje izbiro pesniških sodelavcev, ki so pri prevajanju poezije, ne glede na znanje izhodiščnega jezika, zaželeni parterji in jezikovni poustvarjalci.

Prva prevedena pesniška zbirka Kosovelove poezije v portugalski jezik z naslovom *Moja pesem je eksplozija* je v izšla ob 120. obletnici Kosovelovega rojstva, projekt je omogočila Kosovelova knjižnica iz Sežane. Gre za dvojezično izdajo, ki jo je uredil Marko Matičetov, ki je naveden tudi kot prevajalec spremnega besedila in pregledovalec portugalskih prevodov. Avtor prevodov v portugalski jezik je brazilski profesor Adriano Miranda (1972). Iz opombe o prevajalcu izvemo, da prihaja iz države São Paulo in je po izobrazbi zgodovinar, ki je doštudiral na UNESP. Predgovor pojasni okoliščine nastanka in način sodelovanja med urednikom in Mirando, ki je začel prevajati Kosovela iz čistega osebnega navdušenja in prevodov sprva ni imel namena objaviti. Kosovela je odkril prek francoskega prevoda, ki je izšel v enem od zvezku serije Poètes d'aujourd'hui (prevajalec Marc Alyn).

Prevodno zbirko je prevajalec razdelil na pet delov, ki jih je poimenoval po vsebinskih poudarkih (*Evokacije Krasa, Vtisi in variacije, Krizja človeka, Svet v krizji, Novi red*). 120 prevedenih pesmi je zajel iz več pesniških zbirk, od prvih *Pesmi* (1927) do *Iz zapuščine* (2010), več kot polovica izbranih pesmi je iz zbirke *Integrali '26*. V spremni besedi prevajalca, ki Kosovela postavi tudi v kontekst brazilskega modernizma, preberemo, da je prevajal iz slovenskega jezika, ki se ga je priučil in nato poglobil ter prevajal s pomočjo in vzpodbudo urednika. Tako iz uvoda kot iz spremne besede je razvidno, da gre za zelo vznesen projekt, ki je v prvi vrsti nastal iz ljubezni in občudovanja do Kosovela in njegove zapuščine. Prevodna zbirka je opremljena tudi z nekaterimi opombami za portugalsko govoreče bralstvo.

4 Analiza Kosovelovih prevodov pesmi *Kons. 5*

4.1 Izbor in metodologija

Edini primer v portugalščino prevedene pesmi, ki se pojavi v obeh predstavljanih zbirkah Srečka Kosovela, je *Kons. 5*. Analiza prevodnega razmerja med Kosovelovim izvirnikom in prevodom se je ponudila kot pragmatična rešitev za primerjavo obeh prevodov v prizadevanju, da bi dobili vzorčni vpogled v prevajalske strategije pri prevajanju Kosovelove poezije v portugalski jezik.

Za primerjavo prevodov smo izbrali pogosto navajani model prevajalskih strategij A. Chestermana (1997). Njegovi prevajalski postopki se nanašajo na spremembe, do katerih prihaja pri preoblikovanju besedila, in vključujejo »izbiro« med možnostmi. Delijo se na tri vrste: *skladenjske strategije*¹² dopolnjujeta *pomenska* in *pragmatična* (vrste strategij se lahko med seboj prepletajo). Med Chestermanovimi postopki v luči opravljene analize izpostavimo zlasti pomensko strategijo *sinonimije*, izbiro pomensko bližnjega izraza namesto očitne ustreznice, in pragmatično strategijo *informacijske spremembe*, ko pride do dodajanja informacije (opombe), relevantne za ciljnega bralca, ali izpust za bralca nerelevantne informacije.

V analizi je na kratko opredeljen vsebinski opis izbranega primera, sledi mu primerjava po posameznih verzih in opazovanje Chestermanovih skladenjskih strategij, ki jo zaključuje izpostavitve razlik z vidika globalnega pristopa prevajanja.

4.2 Primer različnih prevajalskih strategij: *Kons. 5*

Kons. 5 ima 12 verzov, pet verzov sestavljajo črke, številke in matematičnih znaki, povezave in asociacije med njimi si mora priklicati bralec sam. Če zelo skrajšano povzamemo Ocvirkovo vsebinsko interpretacijo (Ocvirk, 1967, str. 211–213), je gnoj v prvem verzju največkrat interpretiran kot nekaj slabega (lahko tudi dobrega za poljedelca), zlato v drugem kot bogastvo (in prekletstvo). Oba sta izenačena z matematičnimi znaki (tako gnoj kot zlato je lahko enako nič, lahko pa je tudi vse, oba pojma pa sta lahko neskončna – obenem ničvredna ali pa visoke vrednosti). V šestem in sedmem verzju matematična relacija izraža razmerje med manj vrednimi črkami (morda začetnice imen, simbol ljudi) in števili (vrednost, denar). Lirski del pesmi (osmi do enajsti verz) naj bi izražal misel, da sodoben, materialistično naravnan človek zlata ne potrebuje, potreboval naj bi dušo, saj vse pretirano meri preko zlata (bogastva). Človek z dušo ne potrebuje zlata, saj bogastvo nosi v sebi. Zadnji, dvanajsti verz (I, A.) naj bi nakazoval riganje živali (osla), ki s to onomatopejo bralca lahko asociira na človeški rod neumnežev, »oslov«¹³.

¹² Za pričujočo analizo so najbolj relevantne skladenjske strategije, ki jih delimo na deset podkategorij. Primerjaj Chesterman, 1997, str. 94–101.

¹³ Zadnja interpretacija je bila objavljena v članku Alfonza Gspana *Neznani Srečko Kosovel (Prostor in čas, 1973, posebni natis 1974): »Zadnjo vrstico (je treba) brati IA, ne JA. Ne gre namreč za nikakršno pritrdilnico ali kratico ali kaj podobnega, marveč preprosto za porogljiv posnetek živalskega glasu.«* Primerjaj: Hladnik, 1986: *Srečko Kosovel, Kons. 5*, www.ijs.si/lit/kons5.html, 23. marca 2002.

Prevod *Konsa 5* v antologiji *Poetas eslovenos e portugueses do seculo XX* (odslej primer i) je v vseh verzih prevzeti prevod. Po obliki in tipu povedi se prevod in izvirnik ujemata. Zadnji verz I, A je mimetičen, preslikuje Kosovelov zapis, a ga v portugalskem jeziku ne pojasnjuje in ga ne skuša poustvariti. V tem smislu ne sledi pomenski komponenti, ampak zapis prenese kot del tipografije. V portugalščini je onomatopejski zapis za riganje osla običajno zapisan kot INHÓÓÓ. Prevajalka se ni odločila za opombo oziroma pragmatično spremembo informacije, ki bi z dodatnim kontekstom za bralca odprla nakazano smer vsebinske interpretacije tega konsa. V smislu celostnega pristopa prevod lahko označimo kot v celoti poustvarjalni, ki skuša poustvariti pomenske in pesniške lastnosti v ciljni pesmi (Jones, 2011, str. 118–119).

Prevod, uvrščen v dvojezično prevodno zbirko *Moja pesem je eksplozija* (odslej primer ii), se nahaja v razdelku z naslovom *Novi red*, v katerem je, poleg *Konsa 5*, prevedenih še 11 konsov. Prevod Mirande v primerjavi s prevodom (i), objavljenim leta 2012, je do osmega verza povsem identičen, iz česar sledi, da se prvih sedem verzov po obliki in tipu povedi v prevodu in izvirniku ujema. Ohranjen je tudi paralelizem začetka pesmi (leksikalno zrcalni), Gnoj je zlato / in zlato je gnoj, v. 1–2. Štiri verze od zadnjih petih zaznamujejo druge skladenjske strategije: v dveh verzih nastopi sinonimija (nima duše – *desalmado*, v. 8), gl. 2; (ne potrebuje – *nao quer*, v. 11), gl. 2; besedo gnoj (v. 1, v. 2, v. 11) v predzadnjem verzu zamenja sinonim, kar zabriše oziroma spremeni retorično shemo ponavljanja (gnoj – *estrume/estresco*, v. 11), gl. 3; sprememba enote je v glagolski zvezi (ne potrebuje – *nunca necessita*, v. 9), gl. 2.; zaradi sinonimije prav tako nista ohranjena pomenska paralelizema v zadnjih verzih (ne potrebuje zlata / ne potrebuje gnoja (v. 9–11), gl. 2 in 3.

- 1) Gnoj je zlato / in zlato je gnoj. – *Estrume é ouro / e ouro é estrume*. (v. 1–2)
- 2) Kdor nima duše, / ne potrebuje zlata – *O desalmado nunca / necessita de ouro* (v. 12–13)
- 3) kdor ima dušo, / ne potrebuje gnoja. – *quem tem alma / não quer esterco*. (v. 14–15)

Zadnji verz, I, A, je tako kot v analiziranem prevodu (i) mimetičen, preslikuje in ohranja tipografijo zapisa v smislu ohranjanja formalne zgradbe konsa, za zadnji verz torej velja ugotovitev, da se prevajalec ni odločil za opombo oziroma pragmatično spremembo informacije.

V prvih sedmih verzih primera (ii) gre za prevzeti prevod, saj se po obliki in tipu povedi v celoti ujema z izvirnikom, prevajalec ohranja tipografske posebnosti. V zaključnih verzih (v. 8–11) se prevajalec odloči za druge prevajalske strategije: sinonimijo, preoblikovanje retoričnih shem in spremembo enote. Oblikovno sta si izvirnik in prevod načeloma podobna. V smislu celostnega pristopa prevod lahko označimo kot večinoma poustvarjalni, delno pa gre za adaptacijo v ciljni jezik, ki navadno prinaša spremembe ali uporabo drugih strategij v korist učinkovitosti pesmi v drugem jeziku (Jones, 2011, str. 118–119).

5 Zaključek

Literarno prevajanje in medkulturno posredovanje med Portugalsko in Slovenijo se v Sloveniji zaradi šibkih gospodarskih, političnih in kulturnih stikov začne pozno in beleži skromno število prevedenih del v obeh kulturnih območjih, zlasti v primerjavi z drugimi evropskimi jeziki. Prvi prevod Kosovelove poezije v portugalski jezik je bil objavljen v dvojezični antologiji (*Poetas eslovenos e portugueses do século XX*, 2012), izdani v okviru kulturnih projektov, ki so povezali Maribor in Guimarães leta 2012, deset let za tem je izšel samostojni dvojezični knjižni prevod Kosovelovih izbranih pesmi z naslovom *Moja pesem je eksplozija* kot založniški projekt Knjižnice Sežana.

Namen analize je bil opredeliti prevodna razmerja med Kosovelovim izvirnikom *Kons.* 5 in njegovima prevodoma (i, ii). Analiza je temeljila na prevajalskih strategijah Chestermana, ki vključujejo skladenjske spremembe, delno pa tudi pomenske in pragmatične. Pri prevodu konsa, uvrščenega v antologijo (i), se je prevajalka odločila za privzeti prevod – skušala je izbrati najbližjo prevodno možnost. V leksiki je prevajalka sledila izvirniku, prav tako je prevod izvirniku podoben po obliki in tipu povedi. Kar zadeva vsebinske pojasnitve, se prevajalka ni odločila za pragmatično spremembo informacije v zadnjem verzu. Pri drugem prevodu (ii), uvrščenem v prevodno zbirko, se je prevajalec v lirskem delu pesmi odločil za druge prevajalske strategije¹⁴ pri čemer je s sinonimičnimi izbirami ostajal v leksikalnem okvirju, posledica sprememb je opazno preoblikovanje nekaterih retoričnih shem. Prevajalec se je v določenem segmentu odločil za adaptacijo prevoda, kar kaže njegovo težnjo k interpretaciji in nakazuje večjo interaktivno vlogo prevajalca.

¹⁴ Prispevek je refleksija, ki skuša spodbuditi obsežnejše raziskave na področju primerjav Kosovelovih izvirnikov in portugalskih prevodov. Za objektivnejši pogled na Kosovelove prevode bi bilo v prihodnosti smiselno upoštevati večji nabor pesmi, ki bi lahko pokazal več podobnosti (ali pa dodatne razlike) v odnosu do izvirnikov in natančneje osvetlil, kako posamezni prevajalci uresničujejo prevajalsko prakso.

Razlogi za izbiro različnih strategij se pri prevajalcih razlikujejo. Kot prvi razlog naj morda navedemo drugačno razumevanje in poznavanje tako izvirnega kot ciljnega jezika. Drugi razlog je lahko drugačna interpretacija zgodovinskega in kulturnega konteksta, ki je potrebna, da prevajalec zmore besedilo integrirati v kulturni kontekst ciljnega jezika. In ne nazadnje – prevajanje kot proces je tudi osebni projekt, ki ga motivirajo subjektivna iskanja, ta pa lahko vodijo v interpretacijo ali preubeseditev določenega besednega segmenta.

Kljub različnim prevajalskim postopkom prevod *Konsa 5* uspe ohraniti bistvene značilnosti izvirnika, vsebino in sporočilo ter ciljnim bralcem portugalskega jezika odpre vpogled v zapuščino tega genialnega slovenskega pesnika.

Literatura

- Baza prevodov (n. d.). *Javne agencije za knjigo RS*: <https://www.jakrs.si/mednarodna-dejavnost/baza-prevodov>
- Bulovec, Š. in Moder, J. (1960). *Bibliografija prevodov v slovenščino (1945–1960)*. Društvo slovenskih pisateljev.
- COBISS, (n. d.). *spletni bibliografski sistem*: <https://plus.cobiss.net>
- Chesterman, A. (1997). *Memes of Translation*. John Benjamins.
- Fajdiga, P. (1995). Litterae Slovenicae en Madrid. *Verba Hispanica: Annuario del Departamento de la lengua y literatura españolas de la Facultad de Filosofía y Letras de Ljubljana*, 5(1), 95–96.
- Focus: Antologia poética 2005* (2006). Poesia Brasileira.
- Grum, M. (2007). *Slovenski prevajalski leksikon 1550–1945*. ZRC SAZU.
- Hladnik, M. (1987). Srečko Kosovel, Kons. 5. *Jezik in slovstvo* 32(4), 112–114.
- Jesenovec, M., Škrabec, S. in Rozman, M. (ur.). (2011). *Bibliografía de traducciones de literatura eslovena a las lenguas de la Península Ibérica hasta el año 2008 = Bibliografija prevodov slovenske literature v jezike Iberskega polotoka do leta 2008*. Center za slovensko književnost.
- Jones, F. R. (2011). Poetry translation. V Y. Gambier in L. van Doorslaer (ur.), *Handbook of Translation Studies* 2 (str. 117–122). John Benjamins.
- Kernc, E. (1925–1932). *Slovenski biografski leksikon*. Jugoslovanska tiskarna.
- Kolšek, P. (2012). Poezija na Slovenskem. V C. de Brito idr. (ur.), *Poetas eslovenos e portugueses do século XX / Slovenski in portugalski pesniki 20. stoletja* (str. 366–380). Guimarães 2012 Capital Europeia da Cultura.
- Kosovel, S. (2024). *Moja pesem je eksplozija: 120 pesmi ob 120-letnici Kosovelovega rojstva = Meu poema é explosão: 120 poemas pelo 120º aniversário de nascimento de Kosovel*. Kosovelova knjižnica.
- Kosovel, S. (2003). Izbrane pesmi. Mladinska knjiga.
- Markič, J. (2006). Alamutova popotovanja po Iberskem polotoku. V *Prevajanje besedil iz prve polovice 20. stoletja* (str. 124–137). Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Medvedšek, M. in Müller Pogrjaj, B. (2019). Položaj poučevanja portugalščine v Sloveniji. *Vestnik za tuje jezike*, 11 (1–2), 211–221. <https://doi.org/10.4312/9789610602774>
- Medvedšek, M. in Müller, B. (2018). The panorama of translations of Brazilian and Portuguese literature into the Slovene language (1991–2018). *Matraga: Estudos linguísticos e literários*, 25(45), 529–545. <https://doi.org/10.12957/matraga.2018.39464>
- Nove poetas contemporâneos* (1999). Slovene Writers' Association; Slovene P.E.N.; Association of the Slovene Literary Translators.
- Ocvirk, A. (1967). *Integrali '26*. Državna založba Slovenije.

- Poetas eslovenos e portugueses do século XX: [continuação de duas antologias inacabadas] = Slovenski in portugalski pesniki XX. stoletja* (1a ed.). (2012). Capital Europeia da Cultura; Evropska prestolnica kulture. Stanovnik, M. (2005). *Slovenski literarni prevod: 1550–2000*. Založba ZRC SAZU.
- Treze poetas eslovenos* (2008). Roma Editora.
- Šabec, M. (2024). Literarnoprevodne izmenjave s španščino. V *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda I: pregled zgodovinskega razvoja* (str. 887–900). Založba Univerze v Ljubljani.
<https://doi.org/10.4312/9789612973513>
- Quatro escritores eslovenos* (2000). Center za slovensko književnost.

*Priloga: Kons.5 in prevodi***Kons. 5**

Gnoj je zlato
in zlato je gnoj.

Oboje = 0

$0 = \infty$

$\infty = 0$

A B <

1, 2, 3.

Kdor nima duše,
ne potrebuje zlata,
kdor ima dušo,
ne potrebuje gnoja.
I, A.

Estrume é ouro
e ouro é estrume.

Ambos = 0

$0 = \infty$

$\infty = 0$

A B <

1, 2, 3.

Quem não tem alma
não precisa de ouro,
quem tem alma
não precisa de estrume.
I, A.

Estrume é ouro
e ouro é estrume.

Ambos = 0

$0 = \infty$

$\infty = 0$

A B <

1, 2, 3.

O deslamado nunca
Necessita de ouro,
quem tem alma
não quer esterco.
I, A.

- (i) Vir: *Poetas eslovenos e portugueses do século XX* (2012), prevajalka Mateja Rozman v sodelovanju s Casimirom de Britom in Américom Meiro
- (ii) Vir: *Moja pesem je eksplozija* (2024), prevajalec Adriano Miranda

